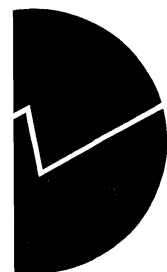

Jon Ivar Røstadsand

Husholdningssektoren i nasjonalregnskapet

Sektorer og undergrupper

Notater

INNHold

KAPITTEL 1. HUSHOLDNINGER OG IDEELLE ORGANISASJONER I SNA & ESA	3
1.1 INNLEDNING	3
1.2 INSTITUSJONELLE ENHETER OG SEKTORER	3
1.3 IDEELLE ORGANISASJONER I SNA.....	4
1.3.1 Karakteristika ved ideelle organisasjoner.....	5
1.4 HUSHOLDNINGENE I SNA	5
1.4.1 Husholdningene som institusjonelle enheter	5
1.4.2 Husholdningene som produsenter	6
1.4.3 Oppdeling av husholdningene i undergrupper.....	7
1.5 HUSHOLDNINGENE I ESA	8
KAPITTEL 2. HUSHOLDNINGER OG IDEELLE ORGANISASJONER I NR	9
2.1 INNLEDNING	9
2.2 HUSHOLDNINGSKODER I DET NORSKE STATISTIKKSYSTEMET	9
2.3 IDEELLE ORGANISASJONER (SEKTOR 770)	9
2.4 HUSHOLDNINGENE (SEKTOR 800).....	10
2.4.1 Husholdningene som institusjonelle enheter	10
2.4.2 Husholdningene som produsenter	12
2.4.3 Oppdeling av husholdningene i undergrupper etter inntektskjennetegn.....	13
2.4.4 Oppdeling av husholdningene i undergrupper etter regionale kjennetegn.....	14
FIGUR 1. HUSHOLDNINGER OG IDEELLE ORGANISASJONER I NASJONALREGNSKAPET.....	15
TABELL 1. HUSHOLDNINGER ETTER INNTEKTSKATEGORI STØRRELSE OG ALDER	16
TABELL 2. REGIONALE HUSHOLDNINGSGRUPPER REGIN 2 (LANDSDELSINDELINGEN).....	17
DE SIST UTGITTE PUBLIKASJONENE I SERIEN NOTATER.....	18

KAPITTEL 1. HUSHOLDNINGER OG IDEELLE ORGANISASJONER I SNA & ESA

1.1 INNLEDNING

Prinsippene for oppstilling av konti for husholdninger og ideelle organisasjoner i det norske nasjonalregnskapet er beskrevet i manualer utgitt av FN og EU. Disse manualene er harmonisert og gir retningslinjer for den statistiske beskrivelsen av de to sektorene i systemet. Revisjonen av FN's manual «System of National Accounts (SNA)» ble avsluttet i 1993. Arbeidet med «European System of Accounts (ESA)» ble avsluttet i 1995. Avsnittene 1.2 til 1.4 bygger på SNA-93, mens avsnitt 1.5 tar utgangspunktet i ESA-95.

1.2 INSTITUSJONELLE ENHETER OG SEKTORER

Institusjonelle enheter

I SNA er institusjonelle enheter definert på følgende måte:

"An economic entity that is capable, in its own right, of owning assets, incurring liabilities and engaging in economic activities and in transactions with other entities."

Viktige karakteristika ved institusjonelle enheter er;

- En institusjonell enhet kan utøve eiendomsrett over aktiva og delta i transaksjoner med andre institusjonelle enheter om eierskifte av aktiva (varer, eiendom, formue).
- En viktig egenskap ved institusjonelle enheter er evnen til å ta juridisk ansvar. Denne egenskapen gir institusjonelle enheter mulighet til å påta seg gjeld for egen regning, stå ansvarlig for framtidige forpliktelser, reise krav mot andre enheter, samt inngå avtaler og kontrakter.
- Et krav som rettes mot institusjonelle enheter er fullstendige sett av regnskapskonti, medregnet balansekonti for beholdningsstørrelser. Her gjelder et unntak for husholdningene som i praksis sjelden / aldri fører egne regnskap.

I SNA-systemet er det to hovedtyper av institusjonelle enheter; (i) personer /grupper av personer og (ii) juridiske eller sosiale enheter.

Institusjonelle sektorer

En viktig grenseoppgang i SNA-systemet er skillet mellom utenlandske og innenlandske institusjonelle enheter. I SNA er utlandet en egen institusjonell sektor. Utlandet omfatter alle utenlandske enheter med økonomiske relasjoner til innlandet. Noen utenlandske enheter er fysisk lokalisert innenfor landets økonomiske territorium. Dette gjelder blant annet ambassader og internasjonale organisasjoner.

Et lands økonomi avgrenses av de innenlandske institusjonelle enhetene. En institusjonell enhet regnes som innlending når tyngdepunktet for enhetens økonomiske interesser kan henføres til landets økonomiske territorium. De økonomiske interessene skal være lokalisert til landets territorium i minst ett år før enheten oppnår status som innlending. Dette er en hovedregel som ikke alltid gjenspeiles i et lands regel- og lovverk. F.eks er grensen for å bli registrert inn eller ut av det sentrale folkeregisteret et halvt år (personregisteret). Etersom personregisteret er et viktig grunnlag for husholdningsstatistikk vil det oppstå større eller mindre avvik mellom hovedregelen det statistikken faktiske måler. Husholdningsmedlemmenes tilhørighet avgjøres av husholdningenes lokalisering. I denne sammenhengen er arbeidsstedet av underordnet betydning og kan ligge utenfor det økonomiske territorium,

hvor husholdningen er hjemmehørende. På samme måte vil studenter som oppholder seg i utlandet under studiene også være innlendinger i det landet hvor husholdningene de er medlemmer av er lokalisert. Ansvarlige selskap og enkeltmannsforetak klassifiseres som innlendinger i samme land som eierne.

Selskap med begrenset ansvar og ideelle organisasjoner forventes å ha sine økonomiske interesser i de land hvor de er juridiske personer (etablert og registrert etter landets lover). Å være registrert som juridisk person er tilstrekkelig, men ikke nødvendig for å bli regnet som innlending. En virksomhet kan regnes som en innenlandsk enhet, hvis virksomheten opprettholder sin aktivitet over lang tid. Dette gjelder selv om virksomheten rent formelt ikke kan knyttes til en juridisk person i det aktuelle landet.

Eiere av bygninger og landarealer betraktes som juridiske personer (offentlig forvaltning, foretak og husholdninger) med innenlandske økonomiske interesser. Alle bygninger og alt landareal eies derfor av innlendinger.

Medregnet utlandet grupperer SNA-systemet de institusjonelle enhetene i 6 hovedsektorer:

- **Den ikke-finansielle foretakssektoren**
- **Den finansielle foretakssektoren**
- **Offentlig forvaltning**
- **Ideelle organisasjoner (organisasjoner med ytelser rettet mot husholdningene)**
- **Husholdningene**
- **Utlandet**

1.3 IDEELLE ORGANISASJONER I SNA

Andre institusjonelle enheter vil ofte stå bak etableringen av organisasjoner uten ervervsformål (NPI's). Non-profit organisasjoner kan være etablert av personer, foretak eller offentlige myndigheter og ha ulike "ideelle mål" for virksomheten. For eksempel kan en organisasjon være etablert for å yte bidrag til utsatte grupper i befolkningen. Virksomheten kan også være motivert av et manglende tjenestetilbud, f.eks innenfor kultursektoren. Andre organisasjoner kan være etablert for å tilby varer og tjenester til medlemmene som finansierer og kontrollerer dem. Mange non-profit organisasjoner er etablert for å ivareta nærings- eller gruppeinteresser, eller for å øve innflytelse på de prosessene som utgjør styringssystemet i et samfunn. Hvilken sektor den enkelte NPI tilhører avhenger av målet for virksomheten, hvem som finansierer og kontrollerer enheten, og om vare- og tjenesteproduksjonen omsettes i et marked eller fordeles utenfor markedet. Med unntak for husholdningene, grupperes NPI's inn under de andre hovedsektorene. I SNA er NPI's definert i kapittel 4.B.5:

«Non-profit-institutions are legal or social entities created for the purpose of producing goods or services whose status does not permit them to be a source of income, profit or financial gain for the units that establish, control or finance them. The articles of association by which they are established are drawn up in such a way that the institutional units which control or manage them are not entitled to a share in any profit or other income which they receive. For this reason they are frequently exempted from various kinds of taxes.»

«NPI's may be created to benefit the persons or corporations who control or finance them, they may be created for charitable, welfare or philanthropic reasons to provide goods and services to persons in need, they may be intended to provide health or educational services for a fee, but not for profit, or they may be intended to promote the interest of pressure groups in business or politics etc.»

NPI 's er selvstendig juridisk eller sosiale enheter med vare- eller tjenesteproduksjon. Typisk for non-profit virksomhet er at driftsoverskudd ikke deles ut til medlemmene av organisasjonene eller til andre institusjonelle enheter som kontrollerer virksomheten. Begrepet "non-profit" henviser til økonomiske enheter hvor overskuddene føres tilbake for å finansiere ny virksomhet. Her skiller non-profit organisasjonene seg fra andre økonomiske enheter med produksjonsvirksomhet, f eks foretakene. Normalt vil hovedmålet for disse enhetenes aktiviteter være et størst mulig overskudd som kan deles ut til eierne.

Et viktig skille går mellom NPI 's som er engasjert i markedsproduksjon og NPI 's som distribuerer sine varer og tjenester utenfor markedet. NPI 's med ikke-markedsrettet produksjon kan deles i to grupper. Den første gruppen omfatter institusjoner som er finansiert og kontrollert av offentlig forvaltning. Disse enhetene inngår i hovedsektoren offentlig forvaltning i NR-systemet. Den andre gruppen er Non-Profit Institutions Serving Households (NPISH). I det norske nasjonalregnskapet utgjør denne gruppen sektoren ideelle organisasjoner¹.

1.3.1 Karakteristika ved ideelle organisasjoner

De ideelle organisasjonene er ofte organisert som selveide stiftelser og har ideelle mål for virksomheten. Ideelle organisasjoner kan også være medlemsorganisasjoner, hvor medlemmene har like rettigheter til å delta organisasjonenes virksomhet, men hvor ingen kan gjøre krav på andeler av inntekter eller formue som finnes i organisasjonene. Typisk for virksomheten i sektoren er at den finansieres av bidrag fra husholdninger, foretak og offentlig forvaltning. Ytelsene (varer og tjenester mv) er gratis eller tilbys til lav pris og rettes mot husholdningenes medlemmer. Tjenesteproduksjon dominerer produksjonsaktivitetene.

1.4 HUSHOLDNINGENE I SNA

Husholdningene har flere funksjoner i økonomien. De er konsumenter av varer og tjenester, medlemmene tilbyr andre enheter arbeidskraft eller de deltar selv direkte i vare- og tjenesteproduksjonen. I SNA er husholdningene også utgangspunkt for analyser og drøftinger av inntektsfordelingen mellom ulike grupper og sosiale lag i samfunnet. SNA har delt beskrivelsen av sektoren i tre avsnitt; (1) husholdningene som institusjonelle enheter; (2) husholdningene som produsenter; (3) oppdeling av husholdningene i undersektorer.

1.4.1 Husholdningene som institusjonelle enheter

Husholdningene i nasjonalregnskapet omfatter to hovedkategorier av enheter: de små individuelle husholdningene og felleshusholdningene som utgjør store kollektive konsumenter.

De individuelle husholdningene er definert under hovedpunkt F i kapittel IV i paragraf 4.132:

" A small group of persons who share the same living accommodation, who pool some, or all of their income and wealth and who consume certain types of goods and services collectively, mainly housing and food."

En husholdning kan bestå av en eller flere personer og medlemmene av en fler-personshusholdning kan gjøre krav på husholdningens felles ressurser (inntekt og formue). Karakteristisk for husholdninger med to eller flere medlemmer er at viktige varer og tjenester konsumeres i fellesskap (f eks matvare-, bil- og boligkonsum). Når medlemmene av en husholdning ikke gis en selvstendig institusjonell

¹ I det norske nasjonalregnskapet omfatter sektoren også noen offentlige finansierede og kontrollerte enheter. Dette er enheter med egne regnskap som ikke er med i stats- og kommuneregnskapene.

behandling, er forklaring at det ofte er meningsløst å splitte opp felles konsum og formue på husholdningenes enkeltmedlemmer.

Ofte vil familieenheten være sammenfallende med husholdningsenheten. Valget av familien som institusjonell enhet vil derimot ikke være tilstrekkelig når husholdningsenheten skal avgrenses, ettersom flere familier kan inngå i samme husholdning. For praktikanter og andre personer som utfører lønnet husarbeid gjelder det spesielt at de tilhører en annen husholdning enn «arbeidsgiveren». Årsaken er at «ansatte» normalt ikke vil være en del av den kollektive konsumentenheten som arbeidsgivers husholdning utgjør. De kan heller ikke fremme krav om andeler i husholdningens fellesressurser så lenge «arbeidsgiveren» oppfyller arbeidsbetingelsene (lønn mv).

En spesiell kategori av husholdninger er felleshusholdningene. Felleshusholdningene skiller seg fra de små individuelle husholdningene ved å omfatte personer i kollektiver, bofellesskap eller som bor på institusjoner, enten permanent eller over lang tid. Felleshusholdningene har ingen egen definisjon i SNA, men avsnitt 4.136 er felleshusholdningene beskrevet på følgende måte:

“ Persons living permanently in an institution, or who may be expected to reside in an institution for a very long, or indefinite periode of time are treated as belonging to a single institutional household when they have little or no autonomy of action or decision in economic matters. Some examples of persons belonging to institutional households are the following:

- **Members of religious orders living in monasteries, convents or similar institutions;**
- **Long-term patients in hospitals, including mental hospitals;**
- **Prisoners serving long sentences;**
- **Old person living permanently in retirement homes.”**

1.4.2 Husholdningene som produsenter

Husholdningene kan delta i produksjonsprosessene i økonomien på to måter. Husholdningsmedlemmene kan tilby arbeidskraft til andre enheter og bidra med lønnsarbeid i disse enhetenes produksjonsbedrifter eller de delta direkte ved å drive egne virksomheter som produserer varer og tjenester. Disse virksomhetenes størrelse kan variere fra gateselgeren til store produksjonsbedrifter med mange ansatte og betydelige realkapital. Realkapital som er satt inn i en produksjonsvirksomhet kan også bidra til husholdningens konsum. For eksempel kan en bygning både inneholde produksjonsvirksomheten og boligen til husholdningen. Eksempelet viser hvor vanskelig det kan være å skille mellom bedriftens ressurser og ressursene til eierens husholdning.

Produksjonen i husholdningene kan grupperes i to hovedgrupper: (i) produksjon av varer og tjenester som omsettes i et marked og (ii) produksjon av varer og tjenester til eget bruk.

Bak husholdningenes markedsproduksjon finner vi personlig næringsdrivende eller personlige foretak. Eierne (husholdningsmedlemmer) av disse virksomhetene innehar ofte to roller: (i) kapitaleier og leder av foretaket og (ii) ansatt i sitt eget foretak på linje med lønnsarbeidere i andre foretak. Inntektene eierne får ut av virksomhetene vil derfor være en blanding mellom driftsresultat (eierinntekt) og lønnsinntekt.

Enkeltmannsforetak, ansvarlige selskaper og sameier er eksempel på virksomhet eid av husholdningene som engasjerer seg i markedsproduksjon. Ettersom eierne driver virksomhetene for egen regning og risiko er det økonomiske ansvaret ubegrenset. Spesielt er det slik at en personlig næringsdrivende har regnskaps- og budsjettfellesskap med den konsumentenheten hvor vedkommende inngår.

Produksjon til eget bruk dekker eget konsum av varer og tjenester eller bidrar til investeringer i egen realkapital. Produksjonen skjer i hovedsak utenfor markedet og produksjonsverdien må beregnes utfra markedspriser på tilsvarende varer og tjenester. SNA lister opp fem næringsområder, hvor produksjon til eget bruk forekommer.

- Produksjon av matvarer til eget konsum.
- Klær, møbler og andre husholdningsvarer til eget konsum.
- Egne investerings- og reparasjonsarbeider i egen bolig, hytte mv.
- Tjenester fra egen bolig.
- Lønnet husarbeid utført av praktikanter, hus-, hjemme-, og vaskehjelpere mv.

1.4.3 Oppdeling av husholdningene i undergrupper

I SNA deles husholdningene i undergrupper på basis av inntektskategori. For hver husholdning grupperes inntektene etter kategori. Eksempler på inntektskategorier er blandet inntekt/næringsinntekt, lønnsinntekt og pensjoner/stønader. Den høyeste inntektskategorien i husholdningen avgjør plasseringen i undergruppe. Sammenhengen mellom inntektskategori og husholdningsgrupper er beskrevet i paragraf 4.153.

- **Husholdninger med personlig eide foretak med ansatte. Hovedinntekt er blandet inntekt fra markedsrettede bedrifter med ansatt.**
- **Husholdninger med personlig næringsdrivende uten ansatte. Hovedinntekt er blandet inntekt fra markedsrettede enmannsbedrifter.**
- **Husholdninger med lønnstakere. Hovedinntekt er lønnsinntekt.**
- **Husholdninger med rentenister og stønadmottakere. Denne gruppen omfatter flere typer husholdninger. SNA anbefaler en ytterligere oppdeling:
(i) husholdninger med formuesinntekter som hovedinntekt, (ii) husholdninger med pensjoner som hovedinntekt og (iii) husholdninger med andre overføringer som hovedinntekt.**

SNA foreslår også alternative framgangsmåter ved oppdeling av husholdningene i undergrupper. Et alternativ er å definere en referanseperson i hver husholdning. Referanseperson er den personen i husholdningen som har størst økonomisk betydning eller viktighet. I praksis blir ofte den person, som har høyest inntekt i husholdningen, valgt til referanseperson. I SNA lister følgende kjennetegn ved referansepersonene som kan være aktuelle ved en inndeling av husholdningene i undergrupper.

- Yrke / yrkesstatus.
- Næring hvor referanseperson med inntektsgivende arbeid er sysselsatt.
- Utdannelsesnivå
- Kvalifikasjon og kompetanse

Et annet utgangspunkt for gruppeoppdelingen er kriterier som gjelder hele husholdningsenheten. SNA gir følgende eksempler på kjennetegn som husholdningene kan grupperes etter.

- Husholdningenes inntektsnivå.
- Størrelse målt ved antall medlemmer i hver husholdning.
- Husholdningens hjemsted, distrikt eller landsdel.

Det siste kjennetegnet gjør mulig å gruppere husholdningene etter en geografisk dimensjon. Blant annet kan en skille mellom husholdninger bosatt i distriktene og husholdninger bosatt i tettsteder og byer.

1.5 HUSHOLDNINGENE I ESA

Selv om manualene fra FN og EU er harmonisert vil de likevel være forskjellige på enkelte detaljerte punkter. Dette er også tilfelle for husholdningene, hvor definisjonen i ESA er noe mer utfyllende og hvor inndeling i undergrupper heller ikke helt overlapper forslagene til undergrupper som vi finner i SNA. ESA definerer husholdningene i kapittel 2 i paragraf 2.75.

« The Households sector (S.14) covers individuals or groups of individuals as consumers and possibly also entrepreneurs producing market goods and non-financial and financial services (market producers) provided that, in the latter case, the corresponding activities are not those of separate entities treated as quasi-corporations. It also includes individuals or groups of individuals as producers of goods and non-financial services for exclusively own finale use.

Households as consumers may be defined as small groups of persons who share the same living accommodation, who pool some, or all of their income and wealth and who consume certain types of goods and services collectively, mainly housing and food. The criteria of the existence of family or emotional ties may be added.

The principal resources of these units are derived from the compensation of employees, property income, transfers from other sectors or the receipts from disposal of market products or the imputed receipts fram output of products for own final consumption.»

På samme måte som i SNA blir husholdningene gruppert etter inntektskategori. Den høyeste inntektskategorien avgjør husholdningenes plassering i undergruppene. ESA spesifiserer følgende undergrupper i kapittel 2.

- **Husholdninger med personlig eide foretak og personlig næringsdrivende. Hovedinntekt er blandet inntekt fra markedsrettet produksjonsvirksomhet.**
- **Husholdninger med lønnstakere. Hovedinntekt er lønnsinntekt.**
- **Husholdninger med rentenister. Hovedinntekt er formuesinntekter.**
- **Husholdninger med pensjonister. Hovedinntekt er pensjoner.**
- **Husholdninger med andre stønadsmottakere. Hovedinntekt er andre overføringer.**
- **Andre husholdninger medregnet personer i institusjoner - felleshusholdningene.**

I forhold til SNA har ESA slått sammen personlige foretak med ansatte og personlige næringsdrivende uten ansatte til en gruppe. ESA anbefaler også en mer detaljert oppdeling av SNA-gruppen rentenister og stønadsmottakere. I ESA deles denne undergruppen i fire nye undergrupper: husholdninger med formuesinntekter, husholdninger med pensjonsinntekter, husholdninger med andre overføringer og andre husholdninger.

KAPITTEL 2. HUSHOLDNINGER OG IDEELLE ORGANISASJONER I NR

2.1 INNLEDNING

I kapittelet drøftes både sektor 770 Ideelle organisasjoner og sektor 800 Husholdninger. Begge sektorene er tallfestet i det reviderte nasjonalregnskapet. Tidsseriene for årene 1986 til 1997 omfatter tall for produksjon, disponibel inntekt, konsumutgifter, sparing og netto finansinvesteringer.

Kapittelet skisserer også et forslag til oppdeling av husholdningene i hovedgrupper etter inntektskjennetegn. Hensikten med forslaget er å drøfte hvilke husholdningsgrupper som det eventuelt er rimelig å introduserer i det norske NR-systemet, gitt de nylige reviderte internasjonale definisjonene i SNA/ESA og tilgjengelig husholdningsstatistikk.

2.2 HUSHOLDNINGSKODER I DET NORSKE STATISTIKKSYSTEMET

I det reviderte nasjonalregnskapet publiseres det tall for husholdningssektoren under tre sektorkoder:

- 750 Husholdninger og ideelle organisasjoner (770 + 800)**
- 770 Ideelle organisasjoner**
- 800 Husholdninger**

Nasjonalregnskapets kodestruktur avviker noe fra den kodestrukturen vi finner i offisielle bank og kredittstatistikk (kredittmarkedsstatistikk). Denne statistikken definerer ikke sektorkode 800. Derimot er husholdningsmedlemmene knyttet til tre andre sektorkoder. Disse kodene inngår også i NRs kontoplan for databasesystemene tilknyttet det institusjonelle sektorregnskapet. Her fyller kodene en viktig funksjon som koblingspunkter mellom dataene i kredittmarkedsstatistikken og kontosystemet i nasjonalregnskapet.

Følgende sektorkoder er i bruk i bank og kredittstatistikk:

- 750 Husholdninger og ideelle organisasjoner (760 + 770 + 790 + 810)
- 770 Ideelle organisasjoner

- 760 Personlige foretak, borettslag og sameier eid av husholdninger.
- 790 Personer; Personlige næringsdrivende.
- 810 Personer; Lønnstakere, pensjonister, trygdede og studenter.

2.3 IDEELLE ORGANISASJONER (SEKTOR 770)

I nasjonalregnskapet kan ideelle organisasjoner defineres på følgende måte.

Sektor 770 Ideelle organisasjoner (Private ikke-forretningsmessige konsumentorienterte institusjoner)

Sektoren omfatter ikke-markedsorienterte non-profit organisasjoner med virksomhet rettet mot husholdningene. Sektoren omfatter produksjonsvirksomhet utenfor offentlig forvaltning, hvor de produserte varene og tjenestene gis bort uten vederlag eller til sterkt reduserte priser. I sektoren finner vi blant annet arbeidstakerorganisasjoner, yrkes-sammenslutninger, idrettslag, religiøse, humanitære og politiske foreninger og lag samt andre ikke-forretningsmessige institusjoner. Sektoren omfatter også legater, uansett om de administreres av private eller offentlige myndigheter.

Det norske nasjonalregnskapet (NR) tar også med noen fullt ut offentlige finansierte og styrte enheter i sektor 770. Dette er hovedsakelig institusjoner innenfor undervisning, helse- og sosialtjenester som hører hjemme i stats- eller kommuneforvaltningen.

Problemstillingen oppstår fordi driftskostnadene til offentlig institusjoner med egne regnskap ikke alltid tas med i stats- og kommuneregnskapenes driftskostnadsposter. Ettersom sektordefinisjonen i offentlig forvaltning avgrenses av driftskostnadene, faller de omtalte institusjonene helt ut av den offentlige forvaltningssektoren. Offentlige utgifter til finansiering av institusjonenes virksomhet registreres derimot som overføringer i stats- og kommuneregnskapene. De omtalte institusjonene behandles som andre uavhengige enheter i NR-systemet. Siden institusjonene i hovedsak yter ikke-markedsrettede tjenester til husholdningene inkluderes de i sektor 770 Ideelle organisasjoner i nasjonalregnskapet.

Etter dette omfatter sektor 770 Ideelle organisasjoner følgende økonomiske aktiviteter.

- **Førskoler, grunnskoler og videregående skoler.**
- **Sykehus og ambulansetjenester (NLA).**
- **Katastrofe- og hjelpeorganisasjoner.**
- **Sosial omsorg for barn og ungdom i og utenfor institusjoner.**
- **Pleie- og omsorg for eldre og funksjonshemmede i og utenfor institusjoner.**
- **Arbeidstakerorganisasjoner, partipolitiske-, religiøse- og andre organisasjoner.**
- **Teatervirksomhet, opera og virksomhet til konsertorkestre,**
- **Virksomhet til bibliotek, museer, botaniske og zoologiske hager.**
- **Virksomhet til lag og foreninger innen sport og idrett.**

Det er viktig å tallfeste de ideelle organisasjonene i nasjonalregnskapet. Argumentene for tallfesting finnes ikke i sektorens store betydning i økonomien, ettersom sektorens bidrag til total økonomien er relativt beskjedent. Derimot har tallfestingen av sektoren stor betydning for den statistiske beskrivelsen av husholdningene. Den indirekte effekten av å stille opp inntektsregnskap for ideelle organisasjoner er mer presise statistisk beskrivelse av husholdningenes inntekter og utgifter.

2.4 HUSHOLDNINGENE (SEKTOR 800)

2.4.1 Husholdningene som institusjonelle enheter

I det norske statistikkssystemet er den mest brukte definisjonen kosthusholdning. Normalt avgrenses en kosthusholdning til de personene som daglig har minst et felles måltid. Kosthusholdningen svarer godt til de definisjonene som vi finner av husholdningene i ESA/SNA. Her legges det stor vekt på å nå fram til en definisjon som avgrenser den faktiske konsumentenheten.

I nasjonalregnskapet kan husholdninger defineres på følgende måte.

Sektor 800 Husholdninger

En husholdning kan defineres som en eller flere personer som deler bolig og har felles ressurser (inntekt og formue) som kan anvendes på felles konsum av varer og tjenester. Eksempler på felles konsum er konsum av matvarer, bil, båt, møbler og annet inventar i bolig.

På et punkt avviker den norske definisjonen fra de internasjonale manualene. I den norske kosthusholdningen inkluderes «ansatte» hushjelper / praktikanter med kost og losji i «arbeidsgivers» husholdning. I følge ESA/SNA skal personer som utfører lønnet husarbeid ikke inkluderes «arbeidsgivers» husholdning, men i de husholdningene hvor de opprinnelig var hjemmehørende. Det

er ikke avgjørende om kost og losji er med i arbeidsbetingelsene. Avviket har trolig liten praktisk betydning.

Det norske statistikkssystemet omfatter også statistikk med bohusholdningen¹ som enhet. Dette husholdningsenheten i administrative datakilder og definisjonen er brukt i folke- og boligtellinger. Med bohusholdning menes personer som er registret bosatt i samme bolig. Kosthusholdningen vil enten være identisk med bohusholdningen eller en del av den.

Forskjellen på de to definisjonene er at bohusholdningen definerer et lavere antall husholdninger enn kosthusholdningen. For Norge er antallet husholdninger anslått 2 til 3 prosent lavere ved bruk av bohusholdningen som enhet (Ås 1989, Prosjekt rapport 63, byggforsk). Utslagene blir særlig store for de minste husholdningene, ettersom innslaget av ungdom/studenter som bor på hybler/hybelhus er spesielt stort her. Disse husholdningene vil i stor grad forsvinne når bohusholdningen velges som enhet.

En spesiell kategori av husholdningsenheter er felleshusholdningene. Felleshusholdningene omfatter personer som befinner seg i institusjoner enten permanent eller over lengre perioder. Dessuten er det rimelig å inkludere større persongrupper blant annet i bofellesskap og i kollektiver. Felleshusholdningene representerer store kollektive konsumenter, men medlemmenes individuelle frihet vil variere mellom ulike felleshusholdninger. Feks er det stor forskjeller i "personlig og økonomisk suverenitet" mellom innsatte i fengsler og personer som frivillig bor i kollektiver eller andre bofellesskap.

Felleshusholdningene antas å utgjøre en liten andel av befolkningen. Folketellingen i 1990 estimerte antallet personer i felleshusholdninger til om lag 41 000 personer. Dette er sannsynligvis for lavt. I forbindelse med hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet ble institusjonsbefolkningen i 1990/1991 anslått til vel 55 000 personer. Når personer i andre felleshusholdninger legges til, er det rimelig å anta at felleshusholdningene totalt omfatter minst 60 000 personer.

Selv om felleshusholdningene omfatter en liten del av befolkningen er de spesielle både når det gjelder inntekter og utgifter. Felleshusholdningene vil være store konsumenter av enkelte tjenester, blant annet tjenester innenfor helse og sosial omsorg. Det er også rimelig å anta at stønader og andre overføringer fra offentlig forvaltning dominerer felleshusholdningenes inntekter. Andelen som tilfaller felleshusholdningene av disse inntektene vil være større enn relative andel av befolkningen.

En konsistent behandling av felleshusholdningene er viktige både i oppdelingen av husholdningene i undergrupper og i balanseringen av spesielle tjeneste- og inntektsstrømmer på husholdningenes konto i nasjonalregnskapet.

Kredittmarkedsstatistikken personkoder

I det norske nasjonalregnskapet omfatter sektor 800 (makrohusholdningen) alle husholdninger lokalisert på norsk økonomiske territorium. Medlemmene av husholdningene regnes som innlendinger. I kredittmarkedsstatistikken er disse husholdningsmedlemmene registret under tre personkoder. Summen over disse tre personkodene gir makrohusholdningen i nasjonalregnskapet (800 = 760 + 790 + 810).

¹ Husholdningsdefinisjonen i SNA er generelle. Den gir tolkningsrom og kan tilpasses ulike operasjonelle avgrensninger av husholdningene. Selv om definisjonen av sektor 800 over er en presisering av SNA utelukker ikke SNA bohusholdningen som enhet.

2.4.2 Husholdningene som produsenter

Det norske nasjonalregnskapet følger de internasjonale manualene og deler husholdningenes produksjonsvirksomhet i (i) produksjon av varer og tjenester til eget bruk og (ii) markedsrettet produksjon (varer og tjenester som omsettes i et marked).

Produksjon til eget bruk er skilt ut i egen hovedgruppe (kontotype 22) i nasjonalregnskapets realdel (realregnskapet) og omfatter følgende næringsaktiviteter:

- **Jordbruk**
- **Jakt, viltstell, tjenester tilknyttet jakt og viltstell**
- **Fiske og fangst**
- **Oppføring av bygninger mv**
- **Boligtjenester, egen bolig**
- **Lønnet arbeid i privathusholdninger**

I det institusjonelle regnskapet betraktes denne produksjonen som de enkelte husholdningenes fellesproduksjon. Dvs at produksjonsaktivitetene ikke kan henføres til ett bestemt medlem av en flerpersonshusholdning.

Produksjonen av markedsrettede varer og tjenester omfatter alle personer med egen næringsvirksomhet og som driver virksomheten for egen regning og risiko (ubegrenset ansvar). I nasjonalregnskapets realdel inngår personlig næringsdrivende i fleste næringene med markedsproduksjon (kontotype 23). En person kan stå bak virksomheter i flere næringer. F eks vil virksomhet i en primærnæring kombinert med virksomhet i en annen næring ikke være uvanlig (bonde og snekker).

Husholdningenes markedsrettet produksjon er i det institusjonelle regnskapet beregnet med utgangspunkt i statistikk som bygger på næringsoppgaven / selvangivelsen til den enkelte næringsdrivende. Ettersom beregningene er basert på skattedata vil resultatene også omfatte virksomhet som fordeles på deltakernes hender ved beskatning. Eksempler på slik virksomhet er personlige foretak, foretak med delt ansvar, kontorfellesskap og andre sameier.

Kodestrukturen

I offisielle statistikk fra nasjonalregnskapet er summen av markedsrettet produksjon og produksjon til eget bruk publisert under sektorkode 800. I opplegget bak de publiserte tallene er produksjonsberegningene knyttet til to koder i nasjonalregnskapets kontoplan;

Produksjon til eget bruk - 800 Produksjon til eget bruk, egne boliger, borettslag mv ²
Markedsrettet produksjon - 790 Personlig næringsdrivende og personlige foretak mv

En ytterligere oppdeling av markedsrettet produksjonsvirksomhet er ønskelig. Dagens beregningsopplegg tar i liten grad tatt hensyn til underestimert av produksjonsverdiene fordi inntektsgivende næringsvirksomhet ikke fullt ut rapporteres til skattemyndighetene. En oppdeling som tar høyde for denne problemstillingen er gjengitt nedfor.

- 791 Personlig næringsdrivende med fast ansatte
- 792 Personlig næringsdrivende uten fast ansatte

Det er rimelig å anta at personlig næringsdrivende uten fast ansatte i større grad holder inntekter unna beskatning. Det beregningstekniske påslaget skal av den grunn være større for denne gruppen næringsdrivende.

² Av praktiske og beregningstekniske årsaker bør en vurdere å registrere produksjon til eget bruk under sektorkode 760 og ikke under sektorkode 800 som idag. Et argument for å bruke kode 760 er at kredittmarkedsstatistikk registrerer borettslag og boligsameier under denne koden. Borettslagene og boligsameiene er med i beregningsopplegget for boligtjenester til eget bruk.

2.4.3 Oppdeling av husholdningene i undergrupper etter inntektskjennetegn

Ved oppdeling av husholdningene i undergrupper vil ESA være retningsgivende. Manualen fra EUROSTAT (EUs statistiske kontor) reflekterer de rapporteringskrav som EU vil rette mot de enkelte landene ved rapportering av tall for husholdningene i nasjonalregnskapet. To andre forhold kommer i tillegg. For det første vil nasjonale krav påvirke gruppeinndeling. For det andre vil tilgjengelige statistikk med husholdningsinformasjon sette klare og begrensede rammer for hvor langt det er mulig å gå i en detaljert oppdeling.

I det norske statistikkssystemet representerer inntekts-, formue- og forbruksundersøkelsene kilder med årlige data for kosthusholdningene. Inntekts- og formuesundersøkelsene bygger for de siste årene på et utvalg med om lag 13 000 husholdninger, mens utvalget bak forbruksundersøkelsen består av vel 1 300 husholdninger. I tillegg representerer folke- og boligtellinger hvert 10. år et viktig benchmark, men her er enheten bohusholdning. AKU og periodiske levekårs- og boforholdsundersøkelser representerer også kilder med husholdningsdata.

Nedenfor er et forslag til husholdningsgrupper og koder i nasjonalregnskapets kontoplan stilt opp:

Forslag - nivå I

- 800 Husholdninger (820 + 830 + 840)
- 820 Husholdninger med næringsinntekt (821 + 822)
- 821 Husholdninger med næringsinntekt fra jord, skog og fiske
- 822 Husholdninger med næringsinntekt fra andre næringer
- 830 Husholdninger med lønnsinntekt
- 840 Husholdninger med formuesinntekt, pensjoner og andre stønader (841 + 849)
- 841 Husholdninger med pensjoner
- 849 Husholdninger med formuesinntekter og andre inntekter (842 + 843 + 844)

Forslag - nivå II

- 842 Husholdninger med formuesinntekt
- 843 Husholdninger som mottar andre overføringer og inntekter
- 844 Fellehusholdninger

En oppdelingen i husholdningsgrupper må bli et kompromiss mellom de tre ovenfor nevnte hensynene. I forslaget er husholdningene delt i fem undergrupper på det mest detaljerte nivået (821, 822, 830, 841 og 849). For husholdninger med næringsinntekt (821 og 822) går denne oppdelingen lenger enn EURSTATs rapporteringskrav, mens gruppen som omfatter husholdninger med formuesinntekt og andre inntekter (849) er aggregatet av tre undergrupper i ESA. Dette er antydning av en tredeling av denne husholdningsgruppen (nivå II). Beregningsteknisk vil det være en fordel å skille ut fellehusholdningene ettersom spesialbehandling av denne «problematiske» gruppen sannsynligvis vil være nødvendig ved en oppdeling av makrohusholdningen.

De internasjonale manualene legger vekt på følgende kriterium ved klassifisering av husholdningene;

SNA/ESA anbefaler høyeste inntektskategori som det best kriteriet for klassifisering av husholdningene i grupper. Det åpnes imidlertid for klassifisering etter kjennetegn ved hovedinntektstaker som nest beste kriterium. Det siste kriteriet er brukt i norsk statistikk.

En klassifisering etter inntektskategori innebærer at inntektsarten som utgjør størst andel av husholdningens totale inntekter bestemmer husholdningens plassering i gruppene. Denne måten å klassifisere husholdningene på (å ta utgangspunkt i hele husholdningen) er trolig best tilpasset dagens husholdninger som ofte har mer enn en yrkesaktiv person og flere ulike typer arbeidsrelaterede inntekter. Husholdninger med en yrkesaktiv forsørger er i klart mindre tall i 1998. En klassifisering

etter kjennetegn ved hovedinntektstakeren vil i praksis være basert på den personen i husholdningen med høyest inntekt på måletidspunktet.

Husholdninger med næringsinntekt (sektor 821 og 822)

Gruppen omfatter alle husholdninger hvor hovedinntektstakeren er personlig næringsdrivende eller hovedinntekten er næringsinntekt. I forslaget er det skilt mellom husholdninger med næringsinntekt fra primærnæringene og husholdninger med næringsinntekt fra andre næringer.

Husholdninger med lønnsinntekt (sektor 830)

Gruppen omfatter alle husholdninger hvor hovedinntektstakeren er lønnstaker eller hovedinntekten er lønnsinntekt. Dette er den største husholdningsgruppen. En kan tenke seg en ytterligere tredeling; (i) husholdninger med lønns-, og næringsinntekt, (ii) husholdninger med bare lønnsinntekt og (iii) husholdninger med lønns- og pensjonsinntekt. Disse undergruppene er imidlertid ikke tatt inn som egne grupper i dette notatet.

Husholdninger med pensjoner (sektor 841)

Gruppen omfatter alle husholdninger hvor hovedinntektstakeren er pensjonist eller hovedinntekten er pensjoner. Denne husholdningsgruppen er stor og voksende.

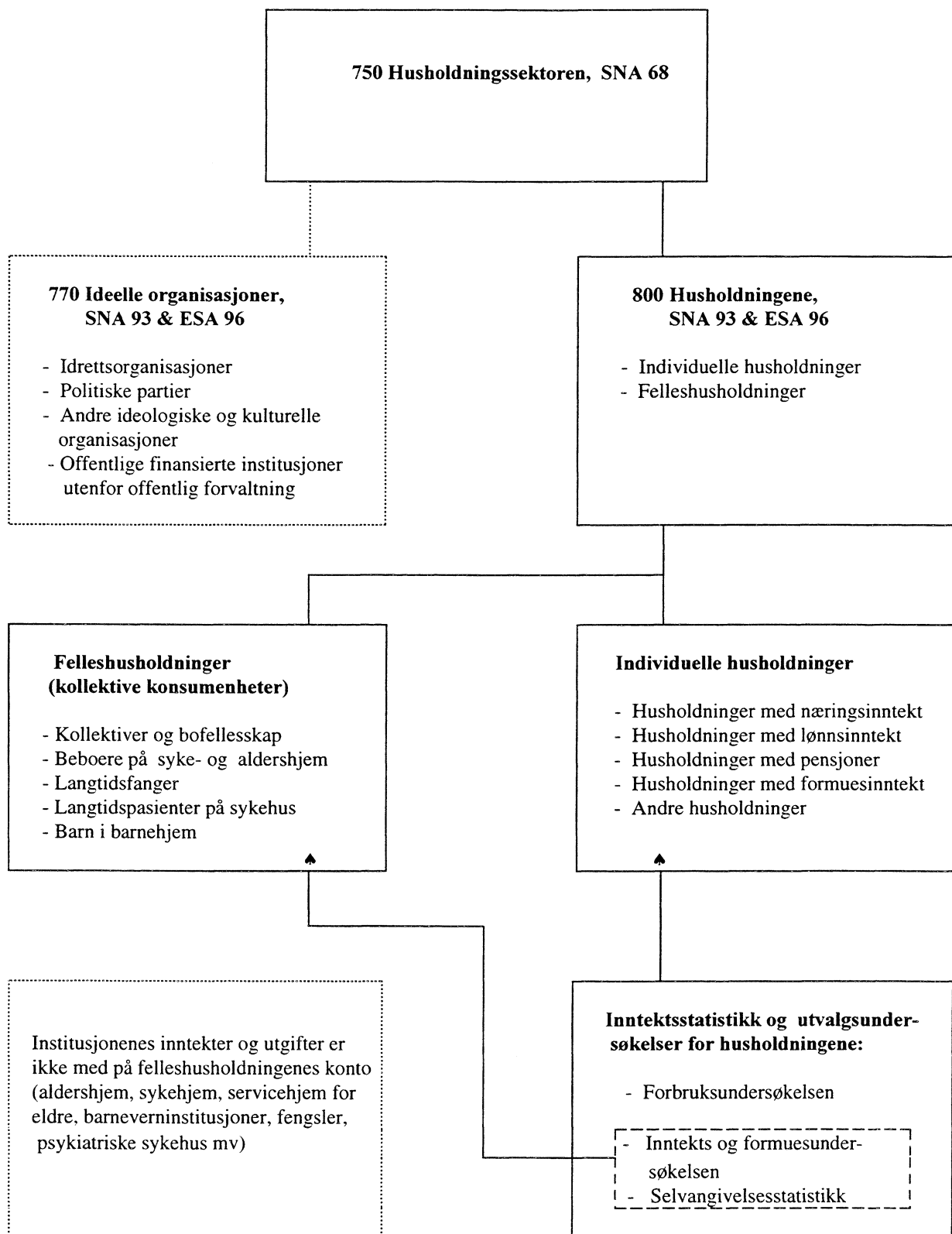
Husholdninger med formuesinntekt og andre inntekter (sektor 849)

Gruppen omfatter husholdninger hvor hovedinntektstakeren er rentenist eller hovedinntekten er formuesinntekt (842). Gruppen omfatter i tillegg små individuelle husholdninger som faller utenom de andre husholdningsgruppene (843). Dessuten inngår felleshusholdningene (844). Felleshusholdningene omfatter alle personer som bor permanent eller over lang tid i institusjoner og personer i kollektiver og bofellesskap.

2.4.4 Oppdeling av husholdningene i undergrupper etter regionale kjennetegn

I nasjonalregnskapet er det aktuelt å gruppere husholdningene etter fylke eller landsdel. En regional oppdeling av makrohusholdningen kan enten skje ved regional oppdeling av husholdningsgruppene eller ved å summere over alle personer bosatt i et fylke eller en landsdel. Regional gruppering på basis av statistikk med personer som statistisk enhet, gjør det vanskelig å dele inn regionale husholdninger i undergrupper etter inntektskategori.

Figur 1. Husholdninger og ideelle organisasjoner i nasjonalregnskapet

Tabell 1. Husholdninger etter inntektskategori, størrelse og alder.

Størrelse og alder	Husholdningsgrupper				
	Hushold. med nær. inntekt fra jord, skog og fiske	Hushold.med nær. inntekt fra andre næringer	Hushold-ninger med lønnsinntekt	Hushold-ninger med pensjoner	Hushold-ninger med og andre inntekter
Husholdninger, ett medlem 0 til 64 år					
Husholdninger, ett medlem 65 år og over					
Husholdninger, enslige forsørgere med barn 0 til 17 år					
Husholdninger med to eller flere medlemmer fra 18 og til 64 år og barn 0 til 17 år.					
Husholdninger med to eller flere medlemmer fra 18 år til 64 år					
Husholdninger med to eller flere medlemmer og minst ett medlem 65 år og over					
Felleshusholdninger: personer i bofellesskap / institusjoner					
	Sektor 821	Sektor 822	Sektor 830	Sektor 841	Sektor 849

Tabell 2. Regionale husholdningsgrupper. Regin 2 (landsdelsinndelingen).

REGIN 2	Husholdningsgrupper					Personer etter regional bostedskommune
	Husholdninger med næringsinntekt fra jord, skog og fiske	Husholdninger med næringsinntekt fra andre næringer	Husholdninger med lønnsinntekt	Husholdninger med pensjoner	Husholdninger med andre inntekter	
Landsdel 1						
Landsdel 2						
Landsdel 3						
Landsdel 4						
Landsdel 5						
Landsdel 6						
Landsdel 7						
	Sektor 821	Sektor 822	Sektor 830	Sektor 841	Sektor 849	Sektor 800

REGIN 2

Landsdel 1: Husholdninger/personer bosatt i Oslo og Akershus

Landsdel 2: Husholdninger/personer bosatt i Østfold, Vestfold, Buskerud og Telemark

Landsdel 3: Husholdninger/personer bosatt i Hedmark og Oppland

Landsdel 4: Husholdninger/personer bosatt i Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland

Landsdel 5: Husholdninger/personer bosatt i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal

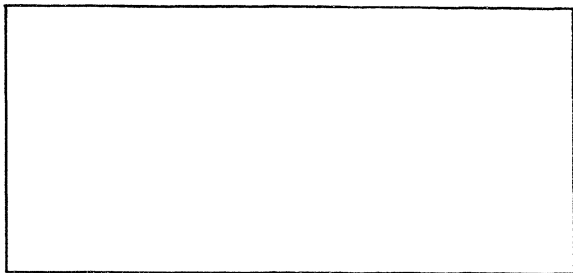
Landsdel 6: Husholdninger/personer bosatt i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag

Landsdel 7: Husholdninger/personer bosatt i Nordland, Troms og Finnmark

De sist utgitte publikasjonene i serien Notater

- 98/18 H.M. Teigum: Kostholdsundersøkelsen 1997: Dokumentasjonsrapport. 38s.
- 98/19 C. Hendriks: FoB2000: Rapport fra seminar 18. mars 1998 om kjennemerker i bolig-tellingen. 41s.
- 98/20 D.Q. Pham: Sesongjustering av tidsserier i Statistisk sentralbyrå: En sammenligning mellom X11 ARIMA og X12 ARIMA. 85s.
- 98/21 F. Bendiksen og K.-A. Hovland: Foreldrebetalingsundersøkelse: Rapport om betalingen for heldagsopphold i kommunale og private barnehager. 1. halvår 1998. 36s.
- 98/22 L. Lindholt: Dynamiske oljemodeller: Intertemporal optimering og adferds-simulering. 55s.
- 98/23 T.N. Evensen: Nasjonalregnskap: Beregning av post- og distribusjonsvirksomhet. 23s.
- 98/24 P.M. Holt, L. Haugen og P.E. Gjedtjernet: Skattestatistikk. Etterskuddspliktige 1995 og 1996: Dokumentasjon. 36s.
- 98/25 Regionale inndelinger: En oversikt over standarder i norsk offisiell statistikk. 130s.
- 98/26 L. Rogstad: FoB 2000. Geografisk informasjon i Folke- og bolig tellingen år 2000: En oversikt over sentrale regionale kjennemerker og inndelinger. 36s.
- 98/27 L. Rogstad: FoB2000: Rapport fra seminar 12. februar 1998 om geografisk informasjon i Folke- og bolig tellingen år 2000. 46s.
- 98/28 E. Midtlyng: Dokumentasjonsrapport AKU 1996. 41s.
- 98/29 G. Haakonsen, K. Rypdal og B. Tornsjø: Utslippsfaktorer for lokale utslipp - PAH, partikler og NMVOC. 74s.
- 98/30 FoB2000. Folke- og bolig tellingen år 2000: Høringsnotat om innhold. 49s.
- 98/31 G. Dahl og J. Folkedal: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport: Stønader til enslig forsørger, 1992-1993. 34s.
- 98/32 K. Bjønnes og J. Johansen: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport: Attføringspenger, 1992-1993. 108s.
- 98/33 O. Skorge: Forsknings- og utviklingsvirksomhet (FoU) 1995: Dokumentasjon av FoU-undersøkelsen 1995. 30s.
- 98/34 A. Sundvoll og H.M. Teigum: Samordnet levekårsundersøkelse 1997 - tverrsnittsun-der-søkelsen: Dokumentasjonsrapport. 130s.
- 98/35 K. J. Einarsen, A. B. Skara og C. Strand: Faktaark for FylkesKOSTRA-utdanning. 1. tertial 1998. Sør-Trøndelag fylkeskommune: Nøkkeltall med indikatorer for Prioriteringer, Dekningsgrad, Produktivitet. 39s.
- 98/36 P. Bakken og J.A. Osnes: Kvartalsvis ordrestatistikk. 53s.
- 98/39 I. Melby og R. Aaberge: Sammenligning og fordeling av husholdsinntekt blant barn og unge. 31s.
- 98/40 A.A. Ritland: Evaluering av Reform 94. En spørreskjemaundersøkelse: Dokumentasjons-rapport. 43s.
- 98/41 D. Roll-Hansen, L. Solheim og L.C. Zhang: Kopiering ved universiteter og høgskoler. 88s.
- 98/42 M.V. Dysterud og P. Schøning: Etterprøvbare miljømål for byer og tettsteder: Et metode-prosjekt for utvikling og prøving av miljø-indikatorer. 40s.
- 98/43 J. Epland: Inntekt etter skatt: Revisjon av inntektsregnskapet i inntekts- og formues-undersøkelsen for husholdninger. 40s.
- 98/44 E. Sørensen: Produksjonsindeks for industrien. 48s.
- 98/45 L. Aaram og Ø. Skullerud: Statistikk over emballasjeavfall: Utprøving av metode og foreløpige resultater. 32s.
- 98/46 L-C. Zhang: Empirisk imputering: En ny metode for å behandle tilfeldig partielt frafall. 20s.

Notater

Tillatelse nr.
159 000/502

B *Returadresse:*
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Statistisk sentralbyrå

Oslo:
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Telefon: 22 86 45 00
Telefaks: 22 86 49 73

Kongsvinger:
Postboks 1260
2201 Kongsvinger

Telefon: 62 88 50 00
Telefaks: 62 88 50 30

ISSN 0806-3745

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway